

cificationis, sed oportet addere ei privationem aliquam, vel negationem, aut moralem aliquam rationem. Hæc conclusio sumitur ex Patribus citatis, n. 6, præsertim ex Dionysio et aliis, qui requirunt privationem aliquam ad quodcumque malum, et sine dubio est D. Thomæ, præsertim 3, contra Gentes, cap. 9, ubi inter alia dicit peccatum esse malum hominis, *quatenus privat ordine rationis, quod est hominis bonum*, et ibidem docet formam aliquam esse malam alicui subjecto. *Quatenus est illi improporcionata et disconveniens*, quam improporcionem et disconvenienciam dicit consistere in privatione. Item sumitur ex quæstione de Malo, articulo secundo, et articulo nono, ad 2, et ex 1, 2, quæst. 54, art. 3, quæst. 72, articulo primo, ad 2, 71, articulo primo, in corpore, et ad 2, et alibi Bonaventura, in 2, d. 42, quæst. ult., dicit conversionem non esse malam, *nisi ratione alicujus inordinationis*: idem fere Scotus, in 2, dist. 34, articulo 1, et in 4, dist. 26, quæst. 1.

9. *Prima ratio pro eadem assertionem.* — Ratione potest primo probari ex dictis, quia forma, quæ secundum se, et absolute sumpta bona non videtur posse esse mala alicui subjecto, ratione suæ bonitatis præcise sumptæ: ergo, ut sit illi mala, oportet aliquid aliud in ea addi præter bonitatem ejus inconsideratæ: sed in actu voluntatis præcise ratione suæ entitatis sumpto, solum considerantur bonitas et perfectio ejus: ergo ratione ejus præcise non potest esse malus voluntati: quod argumentum magis urget in hoc actu, quam in aliis qualitatibus: nulla enim qualitas est, quæ licet alicui subjecto sit mala, et disconveniens, non sit bona alteri, quia semper respicit aliquod subjectum ut proprium, cum quo habet proportionem, et ad quod ordinatur, ut perfectio ejus, vel ab eo manat, ut a connaturali principio. At verò actus voluntatis humanæ, quatenus præcise est tale ens physicum, nulli alteri subjecto bonum est, et hanc voluntatem respicit, ut proprium subjectum, et ab illa oritur tanquam a connaturali principio: ergo sub hac præcisa ratione non est malus homini, sed oportet, ut sit bonus aliquo modo.

10. *Secunda ratio.* — Secundo principaliter probatur, quia si in actu voluntatis præcise consideretur totum id, quod est reale, potest inesse voluntati, et ab illa fieri absque malitia morali: ergo signum est hanc malitiam non consistere in sola physica entitate, alioqui esset inseparabilis. Antecedens etiam est notum in omnibus actibus, qui ex malis possunt fieri

boni, aut non mali ex sola physica, vel morali mutatione objecti, sine mutatione ipsorum, ut sunt omnes illi, qui sunt mali tantum, quia prohibiti, et illi etiam qui licet ex se mali sint, non tamen directe tendunt in eam conditionem objecti: in qua fundatur malitia, ut in 1 sect., n. 13, magis declaratum est; de aliis vero actibus, qui magis sunt intrinsece mali, et directe tendunt in privata objecta, et in conditiones eorum, in quibus malitia fundatur, probari potest antecedens assumptum ex illo Dionysii: *Quia nemo intendens ad malum operatur*, nam tota ratio, seu specificatio positiva actus voluntatis, sumitur ex objecto formali, seu motivo: sed hoc nunquam est malitia actus, vel objecti, sed est ratio aliqua boni: ergo ex vi illius præcise sumptæ non erit malitia in actu. Quod potest confirmari duobus modis, primo ex differentia inter bonum honestum, et malum illi oppositum, voluntas enim non solum tendit directe in bonum honestum, sed etiam quia bonum est, et ideo, et actus habet honestatem ex vi directæ tendentiæ in tale objectum, et omnes actus, qui in idem objectum sic tendunt, sicut habent eandem honestatem, ita etiam eandem speciem positivam: actus autem mali licet tendant in turpe objectum, non tamen, quia turpe est, sed semper illud induunt sub aliqua ratione alia: unde fit, ut actus tendentes in idem objectum turpe, et habentes malitiam ejusdem rationis, habeant speciem physicam, et positivam valde diversam; si motivum, seu ratio boni, sub qua appetuntur, sint diversa. Exemplum est facile, si duo velint subripere aliena, alter propter honorem, alter propter delectationem, malitia injustitiæ eadem est, motus autem voluntatis, et affectio positiva valde diversa.

11. Sed fortasse responderi posset, argumentum concludere, malitiam non esse primam speciem positivam actus, non tamen non esse aliquem modum positivum illi superadditum. Sed hoc facile potest ex dictis in superioribus impugnari: quia hic modus non potest esse intentionis, quia tota intentio actus habet eandem specificationem, idemque motivum in objectum, neque etiam per modum extensionis, nam hæc satis in disputat. quarta, reiecta sæpe est in actibus voluntatis, et hic evidentius non habet locum, quia hæc malitia non adjungitur actui propter novam aliquam directam tendentiam in objectum, sed propter indirectam secundum moralem quamdam rationem, ut magis statim patebit. Dices, quam-

vis argumentum concludat, actum ex vi solius specificationis non esse malum, non tamen ex vi talis individuae entitatis, saltem in aliquibus actibus, a quibus est omnino inseparabilis malitia, si non ratione motivi, saltem ratione objecti mali: quamvis enim voluntas non possit amare malum solum, quia malum est, tamen sub aliqua ratione inferioris boni potest directe amare ipsam malitiam honestati contrariam, ut offensionem Dei ut sic, recessum a recta ratione, et similia, quæ nunquam possunt sine culpa, et malitia amari ex vi materialis objecti, in quod voluntas directe, et physice tendit: ergo saltem hi actus erunt mali ex vi physice tendentiæ.

12. Non videtur satisfieri, si dicamus hos etiam actus, si absque libertate fiant, non habere malitiam, et tamen habere eundem positivum ordinem ad objectum, possunt autem sine libertate fieri: imo in amantibus possunt esse actus omnino ejusdem rationis quoad physicam entitatem, quia amentes possunt apprehendere illam inferiorem rationem boni, sub qua talis actus fit, et in motibus primo primis possunt esse hujusmodi actus omnino ejusdem rationis absque malitia.

Sed hoc, ut dicebam, non videtur posse satisfacere, quia dici potest hujusmodi actum non libere factum, esse quidem malum, non tamen imputari ad culpam ex defectu libertatis, quod videtur posse sumi ex D. Thoma, quæstione secunda, de Malo, articulo secundo, et ex his, quæ supra dicebamus, scilicet amorem Dei necessarium, esse bonum, non tamen tribui operanti ad meritum et laudem ex defectu libertatis.

13. Sed nihilominus responsio data non est mala quæ magis declaratur per hanc conditionalem: nam si per possibile, vel impossibile homo, qui habet talem actum, invincibiliter ignoret, seu voluntarie non consideret esse turpe, et inhonestum, sic tendere in tale objectum, actus ille non erit malus moraliter, non solum quia non imputabitur, sed quia in se non habet malitiam, et tamen retinet totam physicam entitatem specificam et numericam: ergo signum est non in hac malitia præcise consistere. Major propositio constat, quia moralis malitia actus voluntatis non potest intelligi sine aversione, seu recessu a recta ratione per ipsummet actum voluntatis: hæc autem esse non potest interveniente ignorantia, quæ non solum liberum, sed etiam voluntarium tollit, quod potest recte explicari juxta quamdam opinionem Nominalium, dicentium etiam

hunc actum: *Volo agere contra legem*, posse esse non malum de potentia absoluta, si ipse non sit prohibitus, sed tantum objectum ejus: quamvis enim hæc opinio falsa sit seclusa ignorantia, tamen recte declarat non esse omnino impossibilem illam ignorantiam, atque adeo moralem deordinationem actus non consistere in sola tendentia in objectum directe voluntaria, sed necessario includere recessum a lege, seu recta ratione indirecte voluntarium in ipsomet actu, qui recessus non est in illo aliquid physicum, sed morale.

14. Ultima tandem confirmatio esse potest, quia hoc modo recte intelligitur, quomodo actus voluntatis, quamvis sit malus homini simpliciter, nihilominus procedit intrinsece a voluntate hominis secundum aliquam inclinationem naturalem ejus, quæ non est mala, sed bona homini, scilicet, quia actus ille quatenus positive procedit ab homine per physicam efficientiam, ex hoc præcise non est malus, et tendit ad aliquid naturæ conveniens, seu sub ratione convenientis. Hinc etiam facilius expeditur illa communis difficultas, quomodo actus malus sit a Deo, nam solum efficitur a Deo, quatenus aliquid physicum, et reale est, et ut sic præcise non est malus, de quo infra in materia de peccatis.

15. *Ad primum argumentum in n. 1.* — *Ad secundum argumentum ibid.* — *Ad tertium argumentum.* — Ad rationes dubitandi positas, n. 1. Ad primam de oppositione varie respondet divus Thomas variis in locis, scilicet vel Aristotelem in eo capite posuisse exempla non ex propria sententia, sed antiquorum, vel locutum esse de contrarietate late sumpta: vel certe, quod verius est, malum opponi contrarie bono, non ratione malitiæ præcisæ, sed ratione ejus, in quo fundatur malitia: sicut verum et falsum potest dici opponi contrarie, non ratione veritatis et falsitatis præcisæ, sed ratione affirmationis et negationis, in quibus fundantur. Sic Dionysius, cap. 4, de divinis Nominibus, dicit malum non pugnare contra bonum, nisi virtute alicujus boni, quia secundum se est impotens et indifferens, et D. Thomas 3, contra Gentes, cap. 9, *malum* (inquit) *non repugnat positive bono, nisi ratione alicujus bonitatis*: et quæst. 1, de Malo, art. 1, ad 2, 3 et 4, dicit malum, ut sic, opponi privative bono; contrarie vero ratione alicujus boni, quod necesse est manere in eo, quod denominatur malum. Idem, q. 3, de Potentia, a. 6, ad 2 et in 2, ad 40, a. 1, ad 5. Ad secundam Anselmus, l. de Casu diaboli, cap. 26, in hoc ponit diffe-

rentiam inter mala naturalia et moralia, quod in priori malo, quod ipse vocat *incommoditatem*, interdum malitia nihil reale est: ut cæcitas, interdum vero est aliquid, ut dolor: in posteriori autem malo, quod ipse vocat *injustitiam*, semper dicit malitiam esse nihil, quod fortasse dixit propter moralitatem indirecte voluntariam, quæ in omni actu malo necessario includitur, nihilominus, absolute loquendo, ego responderem, etiam in naturalibus formam positivam non esse malam ratione positivi, ut sic, nisi quatenus includit aliquam privationem, vel negationem, quæ autem hæc sit explicabo commodius post sectionem sequentem. Ad tertiam jam declaratum est solam physicam tendentiam non sufficere ad rationem mali moralis: quid vero ulterius addendum sit, superest explicandum, in gratiam ultimi argumenti.

SECTIO IV.

Utrum malitia moralis actus voluntatis præter entitatem addat rationem moralem positivam, vel tantum privativam.

1. *Ratio dubitandi pro utraque parte.*—Ratio dubii est, quia nulla privatio potest intelligi in actu voluntatis, quæ compleat rationem malitiæ, nam ista esse deberet carentia honestatis debitæ actui, sed actui malo nulla honestas debetur, nam potius repugnat speciei talis actus, ergo. Major patet, quia malitia non consistit in negatione rei non debitæ, non est enim homo malus si caret bonitate sibi non debita: sicut nec dicitur res imperfecta eo quod non habet perfectionem sibi non debitam: in contrarium est, quia omnes Sancti citati requirunt negationem aliquam, seu privationem ad rationem mali.

2. *Opinio quorundam in cujus gratiam notantur quatuor in actu voluntatis.*—In hac re est multorum opinio, consistere hanc malitiam in quadam positiva ratione, seu relatione morali, quam, ut explicem, distinguamus varias moralitates, quæ possunt esse in actu voluntatis. Prima est, et communissima ratio liberi, seu deliberati actus, de qua nulla est controversia, nam ex hac denominatione, ut sic, non sumitur denominatio boni, vel mali, quia de se est indifferens et communis, neque hæc ipsa denominatio excludit omnem negationem, vel privationem; requirit vero tale objectum, quod non valeat voluntati necessitatem inferre, et in voluntate requirit potestatem ad suspen-

dendum actum. Secunda denominatio est, quia actus voluntatis dicitur difformis legi, seu rectæ rationi, quæ in actu nihil reale ponit præter entitatem physicam ejus, et dictamen rectæ rationis vel actualem, vel quod in esse deberet, inde enim resultat illa denominatio, vel relatio, et in hac multi ponunt rationem malitiæ, et consequenter loquuntur, nam bonitatem ponunt in conformitate contraria. Et potest hoc confirmari ex illa definitione peccati, *est dictum, vel factum contra legem Dei*: nam idem est esse contra legem, et contra rationem: illa autem contrarietas consistit tantum in prædicta contrarietate, quia scilicet voluntas facit quod ratio negat esse faciendum, et hujus etiam signum est, quod stante eodem actus voluntatis, et mutato dictamine intellectus mutatur malitia, solum quia mutatur illa difformitas: ergo signum est in illa consistere malitiam, sicut a simili ex veritate et falsitate confirmari potest. Tertio potest in actu voluntatis malo considerari disconvenientia quædam, ac proportio quam habet cum natura rationali, ut sic, et in hoc ponunt alii hujusmodi malitiam, et differt hæc opinio a præcedenti, solum in hoc quod illa videtur considerare difformitatem inter actus ipsos intellectus, et voluntatis, hæc autem inter actum voluntatis, ut hic et nunc tendentis in tale objectum propositum, et ipsam naturam hominis, ut homo est, ut latius supra, disp. 4, sect. 2, tractando de objectiva bonitate, et hoc modo videtur valde probabilis hæc opinio, quia, sicut supra dicebam, bonitas respectiva, seu respectu alterius, solum addit convenientiam, ergo malitia etiam respectiva, qualis est hæc, de qua agimus addit solum disproportionem, et disconvenientiam inter formam, seu actum, et hominem cui talis actus dicitur malus: sicut in naturalibus calor ut sit malus aquæ, solum addit disproportionem cum natura aquæ: hæc autem videtur esse quid positivum, sicut dicitur esse relatio inæqualitatis, vel dissimilitudinis. Quarto potest in actu voluntatis considerari voluntarium illud indirectum, quo voluntas vult recedere a recta ratione per actum ipsum, quo voluntas convertitur ad objectum pravum, seu dissentaneum rationi, nam illud voluntarium æquivalet moraliter actui positivo, quo voluntas directe velle posset illam deordinationem: ergo recte dicitur esse in actu moralis quædam ratio positiva.

3. *Auctoris resolutio.*—Hæc quæstio non videtur magni momenti, nam cum hæc moralitas non addat actui veram, et physicam rea-

litatem, sine magno incommodo videtur posse concipi per modum positivi aut privati; nihilominus simpliciter dicendum est malitiam moralem actus interioris non consistere in sola aliqua ratione positiva morali, sed includere privationem, seu negationem aliquam. Hæc est communis sententia, quæ sumitur ex divo Thoma 1, 2, quæst. 18, artic. 1, et artic. 8, ad primum, et quæst. 20, art. 1, et de Potentia, quæst. 3, art. 6, ad 12, et 1 part., quæst. 5, art. 5, ad 2, et artic. 5, ad 4, ubi adducit Augustinum, libro de Natura boni, cap. 3 et 4, dicentem *modum, speciem, et ordinem in quantum talia sunt, bona esse, dici autem mala, quia vel minora sunt, quam esse debuerunt, vel quia non his rebus accommodatur, quibus accommodanda sunt.* Denique 2, 2, quæst. 118, articulo quinto, et quæst. 162, articulo sexto, dicit peccatum quatenus malum est *in quadam corruptione consistere*; idem probant loca superius adducta, sectione præced., numero 8, et sequitur Capreolus, in 2, dist. 35, præsertim ad 2, et 6, contra primam conclusionem. Ferrariensis 3, contra Gent., c. 9, Cajetanus etiam supra admittit in malis actibus aliquam privationem, Altisiodorensis, libro 2, Summæ, tractatu 26, capite tertio, Alensis, 2 part., q. 100, membro 1, Henricus, quodlibet 1, quæst. 35, Marsilius, in 2, quæst. 21, art. 1, et alii, sectione præcedenti citati, et colligitur etiam ex sententiis Patrum ibidem adductis, quia non solum negant malitiam esse rem aliquam, sed etiam affirmant constitui negatione aliqua, seu privatione, ut maxime videre licet in Dionysio, Augustino et Anselmo, favet etiam Aristoteles 7 Physicorum, textu 17, cap. 3, dicens virtutem esse perfectionem quamdam, vitium vero esse corruptionem, atque remotionem virtutis.

4. *Ratione declaratur primo in generali*: quia quamvis moralis ratio non addat novam entitatem intrinsecam actui, tamen ut intelligatur esse per modum rationis positivæ, necesse est, ut oriatur ex denominatione ab aliqua forma positiva (etiamsi illa sit tantum extrinseca) sive realiter existente, sive quæ moraliter æstimatur, ac si existeret; hic autem nulla talis forma excogitari potest a qua actus denominatur malus.

5. *Secunda ratio, discurrens per quatuor notata in num. 2.*—Secundo in speciali hoc declaratur discurrendo breviter per singulos modos supra positos, in n. 2. Primus vero de ratione liberi jam expeditus est. Secundus, qui explicatur per difformitatem a ratione recta,

IV.

dupliciter intelligi potest, ut in similibus supra dictum est, disp. 4, primo intelligendo per rationem rectam non solum actum intellectus applicantem voluntati objectum, et judicantem quale illud sit: et hoc modo quid sit de illa difformitate, an positivum quid sit, an privativum: tamen certum est non posse in ea, ut sic, consistere malitiam actus; tum quia dictamen rationis hoc modo solum concurrat, ut conditio necessaria, non ut forma actus voluntatis: tum etiam, quia actus voluntatis non est malus, quia talis judicatur, sed e contrario: ideo vere judicatur malus, quia talis est: tum denique, quia hæc difformitas est quid resultans ex concomitantia actuum. Secundo modo intelligere possumus per dictamen rationis legem, et hæc si proprie, et in rigore sumatur, non est per se necessaria ad malitiam saltem in omnibus actibus, ut constat ex dictis, sect. 1 hujus disputationis: in quibus autem necessaria est, id est, in his, qui sunt mali, quia prohibiti, conformitas, vel difformitas cum lege in tantum pertinent ad rationem malitiæ, in quantum lex transit in rationem objecti, ejusque transgressio voluntaria est, nam oppositorum eadem est ratio: ostendi autem supra conformitatem ad legem in tantum pertinere per se ad formalem bonitatem actus, in quantum subit lex rationem objecti: eadem est ergo ratio malitiæ servata proportione, nam ad bonitatem necessarium est, ut sit formale, seu directum: ad malitiam vero satis est quod sit materiale, et indirectum: ergo difformitas a lege non potest constituere malitiam per modum ejusdem relationis ad suum terminum, loquendo proprie de relatione resultante reali, aut rationis: ergo per modum habitudinis actus ad objectum: ergo hic modus difformitatis coincidit cum ultimo, seu quarto posito ad finem, n. 2, de voluntario indirecto circa legis transgressionem, seu rationis deordinationem, sed illud non consistit in ratione pure positiva, ut ostendam, n. 7; ergo.

6. *De tertio.*—Tertius modus erat de difformitate actus ad naturam rationalem, et in hoc verum quidem est hanc difformitatem complecti rationem turpitudinis, et malitiæ in ipso actu, ut recte probat argumentum de conformitate, in qua bonitas consistit. Et ex malo naturali idem suaderi potest: calor enim est malus aquæ, quia est dissentaneus naturæ illius, et motus sursum est malus terræ, quia repugnat naturali inclinationi ejus: at non minus quodlibet vitium repugnat naturali, et perfectissimæ inclinationi naturæ rationalis.

25

Dico tamen hanc disconvenientiam non esse aliquid positivum, sed includere negationem, seu privationem aliquam, quod expresse docuit Dionysius, dicto cap. 4, ubi inter alias privationes ponit ineptam dissimilium compositionem, et defectus naturalis constitutionis convenientiæ, aptæque compositionis: et idem sentit D. Thomas, locis supra citatis. Et ratione declaratur, quia in universum, omnis dissimilitudo, contrarietas et repugnantia in suo intrinseco conceptu includit negationem aliquam, sicut distinctio, seu multitudo includit in suo conceptu negationem unionis: et contrarietas requirit impossibilitatem oppositarum formarum in eodem subjecto, quæ impossibilitas negatio quædam est: et sic etiam improprio, et disconvenientia dicit quendam ineptitudinem ad debitam compositionem, et in altero extremorum dicit carentiam propensionis ad aliud, et sic de aliis. Et hoc maxime verum habet in præsentia, quia hæc disconvenientia, quam habet actus malus ad naturam rationalem, prout intelligitur per modum cuiusdam relationis, non fundatur in sola entitate physica actus mali, sed prout includit moralem illam rationem, cujus ratione censetur indirecte voluntaria deordinatio, seu turpitudine ipsius actus, et objecti: ergo si hæc ratio non est positiva tantum, ut jam dicam, neque illa difformitas, seu disconvenientia potest esse ratio pure positiva.

7. *De quarto.*—*Quid ad rationem utrinque dubitandi in num. 1.*—De ultimo ergo, seu quarto modo, dicendum imprimis illudmet *voluntarium indirectum* in tantum esse malum, in quantum est dissonum rationali naturæ, et ut sic, includere negationem aliquam. Deinde in omni *indirecte voluntario*, necesse est aliquam negationem includi, quia cum non sit per solam directam tendentiam voluntatis, in tantum illi tribuitur, in quantum vel non exit in actum, cum exire deberet, vel in quantum vult aliquid repugnando, et quasi deviando a regula cui se conformare deberet, vel, quod fere idem est, in quantum non tendit in objectum eo modo, quo tendere deberet: ergo semper in huiusmodi ratione morali includitur aliquid privativum. Denique *voluntarium ipsum indirectum* in conceptu suo includit carentiam voluntarii objecti; et ut hoc ipsum *voluntarium indirectum* malum sit, includit disconvenientiam ad rectam rationem, seu rationalem naturam, quam etiam ostendimus non esse sine aliqua negatione præter actus malos, et quatenus *voluntarium* includit re-

cessum a lege, vel a recta ratione, seu quatenus dicit inordinatam conversionem ad objectum delectabile, necesse est, ut aliquam negationem, vel privationem includat, quod ex sequenti quæstione fiet clarius, in qua expediemus rationem dubitandi in principio hujus sectionis positam.

SECTIO V.

Utrum malitia actus voluntatis dicat privationem rectitudinis, seu honestatis debitæ.

1. *Prima sententia.*—Præcipua ratio dubii proposita in sect. præc., n. 1, propter quam laborant theologi in explicando, si malitia hæc dicit privationem, cujusnam rei privatio sit, et quid proxime privet, in qua re est plurimum sententia, malitiam hanc non actum ipsum, sed voluntatem privare aliqua perfectione, actumque dici malum, quia in voluntate inducit huiusmodi privationem, ita Ocham, quodl. 3, quæst. 14, dub. 2, et quæst. 15, et quodl. 4, quæst. 1, Almainus, tract. 1, Moral., cap. 13, Gabriel, in 2, d. 35, art. 2, et Gregorius ibi, quæst. unica, concl. 6. Quibus videtur interdum favere Patres citati, præsertim Anselmus, qui ex professo probat actum non esse malum nisi quatenus minuit rationem naturæ, sicque in naturalibus multi censent motum sursum, verbi gratia, non esse malum terræ, nisi quatenus privat illam connaturali loco, et sic de aliis.

2. Ratio autem præcipua in præsentia est, quia malum non est pura negatio, sed esse debet privatio, ut Dionysius supra docet, et ex terminis clarum est, quia carentia perfectionis non debet non est mala, neque enim homo malus est, quia caret angelica perfectione: ergo malitia requirit carentiam debitæ perfectionis: ergo rigorosam privationem: at vero in actu ipso nulla talis privatio intelligi potest: quod patet, quia illi actui nulla rectitudo et honestas debita est, quin potius repugnat illi secundum speciem ejus, præsertim si sit actus intrinsece malus, sicut in naturalibus: in calore enim respectu aquæ nulla privatio intelligi potest, quæ immediate sit in ipso calore et non in aqua, in qua proxime est carentia frigoris: nam licet in ipso calore intelligi possit carentia perfectionis, seu differentie constitutive frigiditatis, tamen respectu illius illa carentia non est privatio, sed mera negatio.

3. Responsio communis ad rationem hanc

ex Scoto supra citato, esse solet quod licet illi actui, ut constituto in tali specie, non debeatur rectitudo et honestas, tamen illi præcise considerato, ut actus humanus est, debita est honestas, et ideo respectu illius habet rationem moralem privationis, in quo consistit malitia. Quod si objicias, quia etiam respectu talis actus, ut sic, nullum est tale debitum, quia fieri potest, ut homo nihil teneatur operari: ergo nec tenebitur adhibere honestatem actui suo, etiam ut actus humanus est. Respondebitur facile, quod licet absolute homo non teneatur operari: tenetur tamen si operatur ad recte operandum, et ideo supposito eum velle exercere actum humanum, tali actui, ut humanus est, debetur rectitudo, sicut si non teneatur attendere ad res divinas, tamen si vult orare tenetur attendere, quia illi actui debita est illa conditio: sed contra. Nam finge hominem, qui non possit bene operari, eo quod vel caret concursu necessario ad bonam operationem, vel quia prohibitus est simpliciter operari: ille etiam si exeat in operationem, non potest ullam rectitudinem illi adhibere: ergo nec debet, quia debitum supponit potestatem: ergo in tali actu non poterit esse malitia, quæ privatio sit honestatis debitæ sub illa ratione; et tamen actus erit malus. Sed ad hoc etiam facilis est responsio, primo, quia hic non agitur de debito legali tantum, sed etiam de debito connaturali, et ab intrinseco, ut ex sect. 1 constat, et hoc modo aliqua perfectio potest esse debita actui, licet homo hic et nunc, non possit illam efficere: et ut illud debitum sit morale, satis est quod possit homo vitare actum, quando non potest debito modo illum facere, unde etiam indebito legali hoc verum habet, ut in exemplo posito, si demus hominem non posse attente orare, male faciet orando sine attentione, quia facit actum sine conditione debita, quam licet non posset adhibere, debet tamen potius omnino dimittere actum, quam sic facere, et ideo illa impotentia non excludit debitum conditionatum: et alia multa exempla sunt facilia.

4. Aliis ergo modis videtur amplius impugnari illa responsio communis, primo, quia si consideremus actum sub ratione generica secundum se, non magis debetur illi una differentia, quam alia: ergo carentia unius ratione alterius, quæcumque illa sit, non habet rationem propriæ privationis, quæ sit malitia: sicut in materia prima, quando est sub una forma, non est proprie privata, licet careat aliis: ergo etiam actui considerato secundum rationem

genericam non inest privatio, quæ sit malitia: si autem dicatur illud debitum non esse ex vi generis, sed ex vi subjecti, scilicet hominis, seu voluntatis: ergo privatio non inest actui, sed subjecto et voluntati. Deinde sequitur in omni actu malo contrario eidem virtuti esse privationem, et malitiam ejusdem speciei, quod est falsum, ut patet in avaritia et prodigalitate liberalitati contrariis. Sequela patet, quia carentia rectitudinis debitæ eadem est, scilicet liberalitatis. Tertio e contrario sequitur, vel in uno actu malo esse infinitas malitias, vel nullam determinate. Patet sequela, quia sæpe contingit illi actui, ut humano nullam esse debitam determinatam speciem honestatis, quia si sit donatio, aut datio, satis erit si fiat ex obedientia, vel ex justitia, vel ex misericordia, vel ex liberalitate: ergo vel sunt in actu omnes malitiæ contrariæ, quod aperte falsum est, quia non omnes sunt debitæ, vel nulla determinate, quod etiam videtur impossibile. Imo hinc ulterius concludi videtur nullam honestatem esse debitam actui humano ut sic, saltem ut respicit proximum objectum, quia si sit indifferens, hoc satis erit ad excusandam malitiam ex objecto. Simile argumentum fieri potest, quia juxta hunc modum explicandi omnis malitia actus esset æqualis formaliter et in se, quia est totalis carentia honestatis debitæ, in privatione autem totali formaliter non est inæqualitas. Tandem sequi videtur omnem malitiam consistere in omissione, vel absoluta, vel conditionata: non est ergo malitia privatio alicujus perfectionis in ipso actu: ergo esse debet in voluntate, quia non est aliud proximius subjectum hujus privationis.

5. *Qua forma privetur peccati malitia.*—*Primus dicendi modus et verus.*—Sed tunc ulterius superest explicandum in hac sententia, ut initio dicebamus, cujus formæ sit hæc privatio. Nam primo in anima et voluntate est perfectio substantialis radicalis et entitativa; et certum est hanc malitiam non posse esse privationem hujus perfectionis, quæ nec tollitur, nec minuitur per actum malum: quomodo dicunt theologi cum Dionysio naturalia manere integra post peccatum.

6. *Secundus dicendi modus rejicitur.*—Secundo est in voluntate perfectio habitus, seu virtutum, et in hujus privatione ponunt aliqui hanc malitiam: sed non recte, præsertim tractando de malitia actuali, de qua sermo est, nam omnis privatio habitus est posterior respectu ipsius malitiæ. Etenim si habitus sit ac-